

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. birželio 2 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejewski, Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė) ir Algirdo Taminsko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal atsakovų D. Š. ir Ž. Z. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės R. S. patikslintą ieškinį atsakovams D. Š., Ž. Z., L. Š., G. Š. dėl servituto pakėtimui, tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, J. K., J. B., V. Š. (V. Š.), J. J., R. U. (R. U.), M. S., A. S., T. V., E. C..

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių servituto pabaigos pagrindus, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė R. S. patikslintu ieškiniu prašė sumažinti Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2003 m. birželio 11 d. sprendimu Nr. T3-158 „Dėl žemės ūkio paskirties žemės sklypo (kad. Nr. (duomenys neskelbtini)), esančio Antežerių k., Zujūnų sen., Vilniaus r., detalaus plano patvirtinimo bendrąja tvarka“ ir Vilniaus apskrities viršininko 2003 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 4892-41 „Dėl J. K., J. J., V. Š. ir R. U. privačios žemės sklypo ploto patikslinimo, padalijimo projekto patvirtinimo ir pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties pakeitimo Vilniaus rajone“ nustatytą kelio servitutą ieškovei priklausančiame žemės sklype, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), Vilniaus r. sav., Zujūnų sen., Antežerių k., (duomenys neskelbtini), panaikinant servituto dalį, UAB „Geoeksperta“ 2019 m. rugpjūčio 28 d. situacijos schemoje pažymėtą S2 (taškai 29-2-14-16-23-24-25-26-27-28-29), ir nustatant (paliekant) servitutą, kuris UAB „Geoeksperta“ 2019 m. rugpjūčio 28 d. situacijos schemoje pažymėtas S1 (plotas 108 kv. m; taškai 3-4-16-15-14-3).
3. Ieškovė nurodė, kad 2003 m. detaliojo planavimo metu vieną žemės sklypą dalijant į 10 sklypų Vilniaus rajono savivaldybės tarybos sprendimu ir Vilniaus apskrities viršininko įsakymu šiuo metu ieškovei priklausančiam sklypui Vilniaus r. sav., Zujūnų sen., Antežerių k., (duomenys neskelbtini), buvo nustatytas 0,02 ha ploto servitutas, suteikiantis teisę kitiems asmenims eiti, važiuoti, ginti gyvulius. Servitutas nustatytas ne egzistuojant realiam poreikiui, o tik teorškai jį planuojant. Padalytus sklypus įgijus naujiems savininkams ir ėmus juos faktiškai naudoti bei valdyti, paaiškėjo, kur ir kokios apimtys kelio servitutai realiai yra reikalingi. Aplinkybės po minėtų Vilniaus rajono savivaldybės tarybos sprendimo ir Vilniaus apskrities viršininko įsakymo priėmimo iš esmės pasikeitė, todėl atsirado poreikis pakeisti kelio servitutą ieškovės žemės sklype. Ieškovės teigimu, šiaurės vakarinėje jos sklypo pusėje esančia servituto dalimi nesinaudojama daugiau negu 10 metų, ši servituto dalis nėra objektyviai reikalinga, nes patekti į žemės sklypą, kurio unikalus Nr. (duomenys neskelbtini) (adresas nesuteiktas), bei žemės sklypą Antežerių k., (duomenys neskelbtini), (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini)) galima nesinaudojant ieškovės sklype esančiu servitutu, todėl ši servituto dalis naikintina. Dėl ieškovės sklypo šiaurės rytinėje pusėje esančio servituto ieškovė paaiškino, kad faktinio 5,11–5,81 m pravažiavimo, kuris šiuo metu yra susidaręs per ieškovės ir kaimynės J. K. sklypus, visiškai užtenka pravažiuoti iki atsakovų žemės sklypų, todėl šiaurės rytinėje ieškovės sklypo pusėje esanti servituto dalis mažintina, servitutą paliekant faktinio pravažiavimo ribose.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2020 m. vasario 17 d. sprendimu ieškovės patikslintą ieškinį tenkino – sumažino ieškovei priklausančiame žemės sklype nustatytą kelio servitutą, panaikindamas servituto dalį, UAB „Geoeksperta“ 2019 m. rugpjūčio 28 d. situacijos schemoje pažymėtą S2 (taškai 29-2-14-16-23-24-25-26-27-28-29), ir palikdamas servitutą, kuris UAB „Geoeksperta“ 2019 m. rugpjūčio 28 d. situacijos schemoje pažymėtas S1 (plotas 108 kv. m; taškai 3-4-16-15-14-3), bei paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
5. Teismas, remdamasis antstolio G. P. 2015 m. balandžio 8 d. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolu Nr. FA-19/15/07, nustatė, kad ieškovės žemės sklype Antežerių k., (duomenys neskelbtini), kadastrinis Nr. (duomenys neskelbtini), tarp situacijos schemoje pažymėtų sklypo posūkio taškų Nr. 5 ir Nr. 4 yra servitutinis kelias. Išilgai žemės sklypo yra pastatyta medinė tvora su metaliniais vartais, ji nuo žemės sklypo ribos yra nutolusi apie 2–3 m įvairiose vietose (atstumas nuo žemės sklypo ribos iki servitutinio kelio ribos turi būti 4 m), palei tvorą iš kiemo pusės auga tujos ir kitokie medžiai. Ties situacijos schemoje pažymėto sklypo posūkio tašku Nr. 5 servitutinio kelio nėra, šioje vietoje pastatyta medinė tvora per visą žemės sklypo kraštinę, palei tvorą auga įvairūs medžiai, už tvoros yra ūkinis pastatas su garažu bei nedideliu priestatu.
6. Teismas taip pat nustatė, kad Vilniaus apygardos teismo sprendimu civilinėje byloje Nr. e2A-526-855/2019, įsiteisėjusiu 2019 m. balandžio 9 d., žemės sklypui, kurio kadastrinis Nr. (duomenys neskelbtini), esančiam Antežerių k., (duomenys neskelbtini), ir žemės sklypui, kurio kadastrinis Nr. (duomenys neskelbtini), esančiam Antežerių k., (duomenys neskelbtini), (viešpataujantieji daiktai) nustatytas 155 kv. m ploto neatlygintinas neterminuotas kelio servitutas – teisė važiuoti transporto priemonėmis, naudotis pėsčiųjų taku J. K. nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype Antežerių k., (duomenys neskelbtini), kadastrinis Nr. (duomenys neskelbtini).

7. Teismas pažymėjo, kad faktinis pravažiavimas, kuris šiuo metu yra susidaręs per ieškovės sklypą, kartu su faktiniu pravažiavimu ir servitutu per J. K. žemės sklypą yra 5–5,81 m pločio ir neapsunkina naudojimosi pravažiavimu nei proceso dalyviams, nei tretiesiems asmenims, užtikrina atitinkamų paslaugų teikimą visuomenės reikmėms važiuojant su sunkiasvoriais krovininiais automobiliais. Atsižvelgdamas į tai, teismas padarė išvadą, kad servituto dalis, esanti ieškovės sklype ir UAB „Geoeksperta“ 2019 m. rugpjūčio 28 d. situacijos schemoje nurodyta tarp taškų 14-16-23-24, nėra būtina pravažiavimui užtikrinti, nepažeidžia atsakovų, trečiųjų asmenų interesų, todėl servitutas, iš esmės pasikeitus aplinkybėms, šioje vietoje mažintinas – paliekamas faktinio pravažiavimo ribose.
8. Teismas taip pat nustatė, kad žemės sklypų Nr. 9 (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini); adresas nesuteiktas) ir Nr. 10 ((duomenys neskelbtini), Antežerių k., unikalus Nr. (duomenys neskelbtini)) savininkai patvirtino, jog nesinaudoja ir neturi poreikio naudotis ieškovei priklausančiu žemės sklypu, kad patektų į jiems priklausančius sklypus. Detaliojo plano brėžinyje, aktualus Nekilnojamojo turto registro kadastro žemėlapis, Vilniaus rajono savivaldybės administracijos kelių / gatvių schema ir nuotraukos patvirtina, kad minėtiems žemės sklypams privažiavimas per ieškovės žemės sklypą šiaurės vakarinėje dalyje nėra reikalingas ir nėra faktiškai naudojamas, nes iki sklypo Nr. 10 prieina (duomenys neskelbtini) atšaka, o prie sklypo Nr. 9 yra net 2 privažiavimai savivaldybės keliais – (duomenys neskelbtini) ir (duomenys neskelbtini) atšakomis. Atsižvelgdamas į tai, teismas nusprendė, kad ieškovės žemės sklype esančio servituto dalis, UAB „Geoeksperta“ 2019 m. rugpjūčio 28 d. situacijos schemoje pažymėta taškais 14-2-29-28-27-26-25-14, nėra objektyviai reikalinga, šia servituto dalimi nesinaudojama daugiau kaip dešimt metų, todėl ji yra naikintina.
9. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovų Ž. Z. ir D. Š. apeliacinį skundą, 2020 m. liepos 30 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.
10. Teisėjų kolegija nurodė, kad kelio servitutas ieškovės sklype buvo nustatytas dar tuo metu, kai buvo formuojami žemės sklypai ginčo teritorijoje, o pradėjus faktiškai naudoti atidalytus sklypus paaiškėjo, kad administraciniu aktu nustatytas servitutas yra didesnės apimtys, nei faktiškai reikia poreikiams patenkinti. Teismas nusprendė, kad vien tik atsakovų argumentai dėl patogesnio servitutinio kelio naudojimo siekiant privažiuoti į sklypus negali lemti objektyvios išvados dėl nustatyto servituto pagrįstumo visa apimtimi, juolab kad atsakovų interesus turėti, jų vertinimu, patogesnį privažiavimą negali būti tenkinamas išimtinai ieškovės interesų sąskaita. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju vertintinas pasiekiamas balansas tarp ieškovės nuosavybės teisių ribojimo ir atsakovų (apeliantų) galimybių pasiekti savo žemės sklypus neribojant ieškovės teisių. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo pozicija, kad ginčo servitutas, atsižvelgiant į jo faktinį naudojimą, šalių interesų pusiausvyrą patenkant jiems nuosavybės teise priklausančius sklypus ir kt., mažintinas.
11. Atsakovų argumentus dėl to, kad ieškovė neinicijavo detaliojo plano keitimo ir tokiu būdu nepasinaudojo ikeisimine ginčo nagrinėjimo tvarka, teismas vertino kaip deklaratyvius ir stokojančius teisinio pagrįstumo.
12. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad Vilniaus apygardos teismas 2019 m. balandžio 9 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2A-526-855/2019 J. K. priklausančiame žemės sklype, kadastro Nr. (duomenys neskelbtini), nustatė 137 kv. m kelio servitutą, kurio su faktiniu pravažiavimu per ieškovės sklypą (plotis nuo ieškovės tvoros iki J. K. tvoros vietomis yra nuo 5,11 m iki 5,81 m) visiškai užtenka pravažiavimui į atsakovų sklypus užtikrinti, servituto dalis, esanti ieškovės sklype tarp taškų 14-16-23-24, nėra būtina pravažiavimui užtikrinti, todėl servitutas, kuris buvo nustatytas 2003 m. birželio 11 d. Vilniaus rajono savivaldybės tarybos sprendimu ir 2003 m. spalio 6 d. Vilniaus apskrities viršininko įsakymu, sumažintinas, t. y. servitutas paliekamas faktinio pravažiavimo ribose.
13. Teisėjų kolegija kaip nepagrįstus atmetė atsakovų argumentus, kad atsakovai negali pasiekti savo žemės sklypų dėl ieškovės 2006 m. užtvėtos tvoros. Teismas pažymėjo, kad atsakovai dėl savo teisių gynimo ir servitutinio kelio užtvėrimo kreipėsi į teismą tik po 9 metų nuo jų nurodomo teisių pažeidimo atsiradimo, tai lemia išvadą, kad visą nurodytą laikotarpį į savo sklypą jie galėjo patekti.
14. Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad žemės sklypų Nr. 9 ir Nr. 10 savininkai turi privažiavimus (duomenys neskelbtini) gatvėmis, todėl pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą dėl ginčo servituto sumažinimo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu atsakovai D. Š. ir Ž. Z. prašo panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. vasario 17 d. sprendimą bei Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 30 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti bei priteisti atsakovams bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 15.1. Teismai turėtų atskirti ir netaikyti servituto nustatymo kriterijų nagrinėdami bylas dėl servituto pabaigos. Sprendžiant servituto pabaigos klausimą, servitutas jau yra nustatytas ir įregistruotas viešame registre, todėl viešpataujančiojo daikto savininkas turi teisėtą lūkestį, kad jis toks ir išliks, o tarnaujančiojo daikto savininkas negali turėti teisėto lūkesčio pakeisti servitutą taip, kaip jam naudingiau, išskyrus įstatymo griežtai apibrėžtus atvejus. Ginčo dalykas buvo servituto pabaigos klausimas. Dalies servituto pabaigos pagrindų ieškinyje buvo nurodomi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.130 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktai, 4.135 ir 4.136 straipsniai, tačiau teismai rėmėsi ir vadovavosi kasacinio teismo išaiškinimais bylose, kurių nagrinėjimo dalykas buvo servitutų nustatymo klausimas, t. y. laikė, kad servitutas nustatomas iš naujo.
- 15.2. Servituto pasibaigimo pagrindai yra įtvirtinti CK 4.130 straipsnio 1 dalyje. Ši norma nustato ribotą ir išsamų servituto pasibaigimo pagrindų sąrašą. Servituto panaikinimo galimybė, kai išnyksta servituto būtinumas, siejama su tuo, kad turi iš esmės pasikeisti konkrečios šalių sutartos ar objektyviai egzistavusios aplinkybės, dėl kurių servitutas buvo nustatytas, t. y. tos aplinkybės turi taip pasikeisti, kad atsirastų galimybė viešpataujančiąjį daiktą tinkamai naudoti nesinaudojant tarnaujančiuoju daiktu. Šiuo atveju nė viena iš šių aplinkybių neegzistavo.
- 15.3. Kasacinio teismo praktika naujai atsiradusias aplinkybes dėl kelio servituto panaikinimo sieja su kito kelio privažiuoti prie viešpataujančiojo daikto atsiradimu. Servitutas ieškovės žemės sklype buvo nustatytas 2003 m. spalio 6 d. Vilniaus apskrities viršininko įsakymu, tačiau ieškovė 2006 m. servituto vietoje pasistatė tvorą ir nuo to laiko atsakovai neturi galimybės naudotis visu servitutu. Taigi teismai byloje privėlėjo nustatyti, kokios objektyvios faktinės aplinkybės pasikeitė nuo 2003 m. iki 2006 m., kad servitutas visa apimtimi tapo nereikalingas, tačiau tokių faktinių aplinkybių teismai nenustatė, ieškovė savo ieškinyje jų taip pat nenurodė, todėl teismai privėlėjo konstatuoti, kad objektyvios faktinės aplinkybės dėl servituto reikalingumo nepasikeitė. Teismai faktinių aplinkybių pasikeitimą siejo tik su tvoros pastatymu servituto vietoje 2006 m. ir šį neteisėtą ieškovės veiksmą įvertino kaip objektyviai pasikeitusias aplinkybes, nors iš ne teisės negali atsirasti teisė, todėl ieškovės atlikti neteisėti veiksmai negali būti teismo vertinami kaip objektyvus faktinių aplinkybių pasikeitimas. Ieškovės ieškinyje atsirado ne kaip objektyviai pasikeitusių aplinkybių sąlygota būtinybė, o kaip siekis įteisinti neteisėtai pastatytus statinius servituto vietoje. Nepanaikinus ginčijamų teismų procesinių sprendimų, būtų formuojama ydinga teismų praktika, kai asmuo, savo neteisėtais veiksmais faktiškai pakeitęs servituto apimtį, tų veiksmų pagrindu įgytą teisę reikalauti pakeisti servitutą ar jį panaikinti.
- 15.4. Kelio servitutas tiek ieškovės, tiek kituose žemės sklypuose pagal detalų planą buvo nustatyti siekiant ne tik privažiuoti prie konkrečių žemės sklypų, bet ir užtikrinti specialiųjų tarnybų transporto privažiavimą ir patogesnės kelių infrastruktūros visiems tos teritorijos gyventojams sudarymą. Esant tokioms aplinkybėms, kelių servitutų dydžio keitimas galimas tik tuo atveju, jei tai nepažeidžia teisės aktuose nustatytų minimalių reikalavimų kelio pločiui. Pagal Lietuvos Respublikos kelių įstatymą vietinės reikšmės kelių juostos minimalus plotis yra: I kategorijos kelių – 15 m; II kategorijos kelių – 12 m; III kategorijos kelių – 10 m; IV kategorijos kelių – 8 m.

Pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. gruodžio 2 d. įsakymu Nr. D1-933 patvirtintą statybos techninį reglamentą STR 2.06.04:2014 „Gatvės ir vietinės reikšmės keliai. Bendrieji reikalavimai“ D2 gatvės kategorijos, kuri atitinka ginčo privažiavimą, minimalus atstumas tarp gatvės raudonųjų linijų yra 12 m. Minimalūs reikalavimai gatvių pločiui nuo 2003 m. ginčo teritorijos detaliojo plano patvirtinimo ne sumažėjo, o padidėjo, tačiau teismai, neatsižvelgdami į minėtą reglamentavimą, kelio servituto plotį dar labiau sumažino, palikdami kelią, kuris yra aiškiai netinkamas pagal galiojančius teisės aktus.

- 15.5. Servitutas ieškovės žemės sklypui yra nustatytas administraciniu aktu. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 26 straipsnio 6 dalimi, detaliųjų planų sprendiniai galioja neterminuotai, jeigu tvirtinant detalių planą nebuvo nustatytas konkretus galiojimo terminas. Pagal to paties straipsnio 7 dalį detaliųjų planų keitimai rengiami, derinami ir tvirtinami ta pačia tvarka kaip ir detalūs planai. Kadangi ginčo servitutas susijęs ne tik su atsakovų interesais privažiuoti prie jų žemės sklypų, bet ir su siekiu užtikrinti specialiųjų tarnybų transporto privažiavimą ir patogesnės kelių infrastruktūros visiems tos teritorijos gyventojams sudarymą, buvo būtina atlikti visus teritorijų planavimo įstatyme nustatytus detaliojo plano pakeitimo veiksmus. Kadangi ieškovė neinicijavo detaliojo plano keitimo proceso, kreipdamasi į teismą nesilaikė išankstinės ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarkos, jos ieškinys turėjo būti paliktas nenagrinėtas.
- 15.6. Dalis servituto nepagrįstai panaikinta suėjus 10 m. senaties terminui. Pati ieškovė patvirtino, kad servituto vietoje 2006 m. ji pastatė medinę tvorą, ūkinį pastatą su garažu bei priestatu, pasodino medžius. Pagal [CK 4.136 straipsnio](#) 2 dalį laikas nuo 2006 m., kai ieškovė pati sudarė kliūtis naudotis servitutu, negali būti įskaitomas į senaties terminą, taigi teismas naikinti servituto šiuo pagrindu negalėjo.
- 15.7. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai neišnagrinėjo apeliacinio skundo argumentų dėl proceso teisės normų pažeidimo ir netinkamo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, apsiribodamas nuostata, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą procesinį sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą.
16. Atsakovai L. Š. ir G. Š. prisidėjime prie kasacinio skundo nurodė, kad visiškai sutinka su D. Š. ir Ž. Z. kasacinio skundo argumentais.
17. Ieškovė R. S. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmesti atsakovų kasacinį skundą ir priteisti iš atsakovų jos nauda bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 17.1. Proporcingumo ir interesų pusiausvyros užtikrinimo principai turėtų būti universalūs ir vienodai taikytini tiek servituto nustatymo procedūroje, tiek sprendžiant klausimą dėl jo pakeitimo, sumažinimo ar panaikinimo.
- 17.2. Servitutas lemia tarnaujančiojo daikto savininko nuosavybės teisės varžymus, o tokie varžymai negali egzistuoti ilgiau, negu jų reikia tiems tikslams, kuriems užtikrinti buvo nustatytas servitutas, pasiekti. Šiuo atveju ginčo servitutas ieškovės sklype administraciniu aktu nustatytas nevertinant realaus poreikio. Servitutas privačiame žemės sklype administraciniu aktu net negalėjo būti nustatytas, tą teismo posėdyje patvirtino ir Nacionalinės žemės tarnybos (toliau – ir NZT) atstovė. Teismai, sprenddami, ar yra ginčo servituto sumažinimo (pasibaigimo) pagrindai, vertino ne tvoros pastatymo faktą, o susiformavusį faktinio privažiavimo plotį, tokio privažiavimo naudojimo trukmę ir privažiavimo pločio pakankamumą naudotis viešpatuojančiaisiais daiktais pagal paskirtį, tai visiškai atitinka kasacinio teismo išaiškinimus ir suformuotą teismų praktiką. 2006 m. ieškovės sklype įrengtos komunikacijos – dujotiekis, elektros tinklai. Būtent pagal komunikacijų įvedimo liniją ieškovė 2006 m. savo privataus sklypo teritoriją aptvėrė tvora. Nors tvora statyta etapais, tačiau nei įrengiant komunikacijas, nei statant tvorą, nei ją pastatius daugelį metų niekas, įskaitant atsakovus, jokių pretenzijų ieškovei nereiškė, faktinio privažiavimo kaimynams visiškai pakako, o šiaurės vakarinėje dalyje nustatytu servitutu niekas nesinaudojo net iš dalies. Taigi, faktiniai sklypų naudojimo poreikiai ir faktiniai privažiavimo plotiai susiformavo dar iki 2006 m., kai ieškovės sklype tvora dar nebuvo pastatyta.
- 17.3. Reikšminga nauja aplinkybė šio ginčo kontekste teismai pagrįstai laikė ir tai, kad Vilniaus apygardos teismas 2019 m. balandžio 9 d. sprendimu, priimtu civilinėje byloje Nr. e2A-526-855/2019, J. K. priklausančiame žemės sklype nustatė 137 kv. m kelio servitutą, kuris apima ginčo faktinio privažiavimo antrąją pusę. Iš ieškovės siūlomos situacijos schemos matyti, kad faktinio privažiavimo, kuris šiuo metu yra susidaręs per ieškovės ir J. K. sklypą, visiškai užtenka pravažiuoti į atsakovų sklypus (plotis nuo ieškovės tvoros iki J. K. tvoros vietomis yra nuo 5,11 m iki 5,81 m).
- 17.4. [CK 4.135](#) straipsnyje nurodyta, kad servitutas, išnykus jo būtinumui, gali būti naikinamas tarnaujančiojo daikto savininko ir viešpatuojančiojo daikto savininko susitarimu, o tuo atveju, jeigu tarnaujančiojo daikto savininkas ir viešpatuojančiojo daikto savininkas nesusitaria, sprendimą dėl servituto pabaigos priima teismas. Tai, kad servitutui sumažinti ar turinui pakeisti nereikalingi nei detaliojo plano keitimai, nei jokios kitos viešosios teritorijų planavimo procedūros, teismo posėdžio metu nurodė ir NZT atstovė.
- 17.5. Servitutas nustatytas privačiame ieškovės žemės sklype ir skirtas privažiuoti prie gretimų sklypų, t. y. servitutiniu privažiuoju naudojasi tik 3 sklypų savininkai, todėl servitutinio privažiavimo plotis susijęs ne su visos gyvenvietės interesais. Su kasacinį skundą padavusiais atsakovais ir jų interesais susijusi servituto dalis yra tik šiaurės rytinėje ieškovės sklypo dalyje. Atsakovai turi pakankamo pločio įvažiavimą į jiems nuosavybės teise priklausančius žemės sklypus, juo naudojasi ilgą laiką ir šiuo atveju siekia privažiavimą pasidaryti patogesnį, tačiau tokia aplinkybė kaip patogumas teismų praktikoje nelaikoma pakankamu pagrindu varžyti asmens nuosavybės teises.
- 17.6. Teismams nagrinėjant iš esmės analogiško pobūdžio bylas pripažįstama, kad tarp besiribojančių sklypų esantis privažiavimas, kurio plotas siauriausioje vietoje yra 2,47 m, o plačiausioje – 3,75 m, laikomas pakankamu, neriboja galimybių patekti į sklypą nei viešpatuojančiojo daikto savininkui, nei greitajai pagalbai. Ginčo privažiavimas, einantis per ieškovės ir J. K. sklypus, nėra kelias ar gatvė Kelių įstatymo prasme, todėl atsakovų nurodomi kelių ir gatvių plotiai šiuo atveju netaikytini. Atsakovų nurodomų plotių privažiavimas nebuvo projektuojamas ir detalijame plane. Net (duomenys neskelbtini) atšakos, einančios per valstybinę žemę, kurios naudojimas daug intensyvesnis ir iš kurios įsukama į ginčo privažiavimą, važiuojamoji dalis yra vos 3,51–3,54 m. Net ir padarius prielaidą, kad ginčo privažiavimas galėtų būti prilyginamas gatvei, tokia gatvė būtų priskiriama D3 gatvės kategorijai, kurios plotis 2,50–2,75 m, o faktinio privažiavimo plotis iki atsakovų sklypų yra 5–5,81 m.
- 17.7. Ieškovės žemės sklypo šiaurės vakarų pusėje nustatytas servitutas neturi jokios įtakos norint patekti į žemės sklypus, priklausančius kasacinį skundą padavusiems atsakovams, todėl skundžiamo sprendimo dalis dėl servituto panaikinimo šiaurės vakarinėje sklypo dalyje nėra ginčo kasaciniame teisme dalykas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių servituto pabaigos pagrindus, aiškinimo ir taikymo

18. Nagrinėjamoje byloje ieškovė pareiškė reikalavimą dėl administraciniu aktu nustatyto servituto pakeitimo. Šį reikalavimą ieškovė grindė po servituto nustatymo iš esmės pasikeitusiomis aplinkybėmis, dėl kurių servitutu suteiktoms teisėms įgyvendinti pakaktų servituto mažesnei daliai ieškovės žemės sklypo šiaurės rytinės dalies ploto, taip pat nurodė, kad šiaurės vakarinėje jos sklypo pusėje esančia servituto dalimi nesinaudojama daugiau negu 10 metų, ši servituto dalis nėra objektyviai reikalinga.
19. Vadinas, ieškovė siekė, kad būtų nustatytas (paliktas) mažesnės apimtys (tarnaujančiojo daikto – žemės sklypo ploto prasme) servitutas, nustatant (paliekant) galimybę servitutu suteikiamomis teisėmis naudotis mažesniame tarnaujančiojo žemės sklypo plote, t. y. siekė dalies servituto pabaigos. Todėl teisėjų kolegija nusprendžia, kad pagal ieškovės suformuluotą ieškinio dalyką ir pagrindą pirmosios instancijos teismas nagrinėjamoje byloje pagrįstai rėmėsi [CK 4.112 straipsnio 5 dalyje](#), [4.130 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktuose](#), [4.135 ir 4.136 straipsniuose](#) nustatyto teisinio reguliavimo.
20. Dėl to, kas pirmiau nurodyta, pirmosios instancijos teismas taip pat pagrįstai rėmėsi ir kasacinio teismo praktika, suformuota aiškinant [CK 4.135 straipsnyje](#) nustatytą teisinį reguliavimą, pagal kurią servituto panaikinimo galimybė, kai išnyksta servituto būtinumas, siejama su tuo, kad turi būti iš esmės pasikeitusios konkrečios šalių sutartos ar objektyviai egzistavusios aplinkybės, dėl kurių servitutas buvo nustatytas, t. y. tos aplinkybės turi taip pasikeisti, kad atsirastų galimybė viešpatuojantįjį daiktą tinkamai naudoti nesinaudojant tarnaujančiuoju daiktu ([CK 4.135 straipsnis](#)). Kasacinis teismas nurodė, kad, reikšiant reikalavimą pripažinti nustatyto kelio servituto pabaigą, išnykus kelio servituto būtinumui, jau turi egzistuoti reali ir užtikrinta galimybė (nors galimi atvejai, kai ji gali atsirasti ir bylos nagrinėjimo metu) viešpatuojantįjį daiktą tinkamai naudoti be nustatyto kelio servituto žemės sklype – tarnaujančiajame daikte, t. y. nustatyto kelio servituto panaikinimas šiuo pagrindu negali būti pateisinamas, jeigu ji panaikinus viešpatuojančiojo daikto tinkamo naudojimo galimybė bus prarasta, o jo tinkamam naudojimui užtikrinti bus reikalinga vėliau, pareiškiant tokius reikalavimus, nustatyti naujus kelio servitutus bei įrengti kelius, kurių techninis įrengimo lygis atitiktų keliui keliamus reikalavimus ir toks kelias taptų tinkamas naudoti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-472/2010](#)).
21. Plėtodamas pirmiau nurodytą [CK 4.135 straipsnyje](#) įtvirtinto reguliavimo aiškinimą ir taikymą, kasacinis teismas yra konstatavęs, jog bylų dėl servituto panaikinimo išnykus būtinumui atvejais turi būti iširta ir įvertinta, ar įvyko esminių faktinių aplinkybių, buvusių servituto nustatymo momentu ir nulėmusių servituto būtinybę, pasikeitimas, o šis klausimas sprendžiamas taip: 1) turi būti išsiaiškintas servituto nustatymo faktinis pagrindas, t. y. aplinkybės, nulėmusios servituto būtinybę; 2) turi būti išsiaiškinta, ar egzistuoja faktinės aplinkybės, kuriomis grindžiamas servituto būtinumo išnykimas; 3) turi būti įvertinta, ar faktinių aplinkybių pasikeitimas, jeigu jis ir įvyko, yra esminis, t. y. ar viešpatuojantysis daiktas iš tikrųjų gali būti naudojamas pagal paskirtį be tarnaujančiojo daikto (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-298-695/2019](#) 33 punktą).
22. Teisėjų kolegija pažymi, kad dėl to, jog nagrinėjamoje byloje sprendžiama ne dėl viso servituto panaikinimo išnykus būtinumui, bet tik dėl dalies servituto pabaigos, nustatant (paliekant) mažesnės apimtys (tarnaujančiojo daikto – žemės sklypo ploto prasme) servitutą, sprendžiant dėl reikalavimo pagrįstumo turėjo būti, pirmą, išsiaiškintas servituto nustatymo faktinis pagrindas, t. y. aplinkybės, nulėmusios servituto būtinybę, antra, išsiaiškinta, ar egzistuoja faktinės aplinkybės, kuriomis grindžiamas servituto dalies būtinumo išnykimas, trečia, įvertinta, ar faktinių aplinkybių pasikeitimas, jeigu jis įvyko, yra esminis, t. y. ar viešpatuojantieji daiktai iš tikrųjų gali būti naudojami pagal paskirtį naudojantis mažesnės apimtys (tarnaujančiojo daikto – žemės sklypo ploto prasme) servitutu, t. y. naudojantis servitutu suteikiamomis teisėmis mažesniame tarnaujančiojo žemės sklypo plote.
23. Atsakovai nenurodo, kad nagrinėjamoje byloje buvo neteisingai nustatytas servituto, kurio dalį prašoma panaikinti, nustatymo faktinis pagrindas, t. y. aplinkybės, nulėmusios servituto būtinybę. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, ieškovė nurodė ir bylą nagrinėję teismai nustatė faktines aplinkybes, kuriomis grindžiamas servituto dalies būtinumo išnykimas, faktinių aplinkybių pasikeitimą (Vilniaus apygardos teismo sprendimu civilinėje byloje Nr. e2A-526-855/2019, įsiteisėjusiu 2019 m. balandžio 9 d., su ieškovės sklypu besiribojančiame sklype nustačius kelio servitutą, bendras kelio plotis, kuriuo turi galimybę servituto pagrindu naudotis proceso dalyviai ir tretieji asmenys, yra 5–5,81 m, jis yra pakankamas, kad būtų užtikrinamas atitinkamų paslaugų teikimas visuomenės reikmėms privažiuojant net ir su sunkiasvoriais krovininiais automobiliais) įvertino kaip esminį, dėl kurio viešpatuojantieji daiktai (atsakovų žemės sklypai) gali būti naudojami pagal paskirtį naudojantis mažesnės apimtys (tarnaujančiojo daikto – žemės sklypo ploto prasme) servitutu, t. y. naudojantis servitutu suteikiamomis teisėmis mažesniame tarnaujančiojo daikto (ieškovės žemės sklypo) plote.
24. Kasaciniame skunde teigiama, kad byloje buvo sprendžiama dėl dalies servituto pabaigos, todėl teismai nepagrįstai rėmėsi ir vadovavosi kasacinio teismo išaiškinimais bylose, kurių nagrinėjimo dalykas buvo servitutų nustatymo klausimas. Be to, sprendžiant servituto pabaigos klausimą, servitutas jau yra nustatytas ir įregistruotas viešame registre, todėl viešpatuojančiojo daikto savininkas turi teisėtą lūkestį, kad jis toks ir išliks, o tarnaujančiojo daikto savininkas negali turėti teisėto lūkesčio pakeisti servitutą taip, kaip jam naudingiau, išskyrus griežtai įstatymo apibrėžtus atvejus. Teisėjų kolegijos vertinimu, šie kasacinio skundo argumentai yra nepagrįsti.
25. Teisėjų kolegija pažymi, kad bylas, kuriose sprendžiama tiek dėl servituto nustatymo prieš tarnaujančiojo daikto savininko valią, tiek dėl jo pakeitimo ar panaikinimo, sieja bendra esminė nustatyta ir vertintina aplinkybė – galimybė normaliomis sąnaudomis naudoti viešpatuojantįjį daiktą pagal paskirtį, kadangi nusprendus, jog viešpatuojančiojo daikto naudojimas normaliomis sąnaudomis pagal paskirtį įmanomas tik naudojantis tarnaujančiuoju daiktu, yra pagrindas nustatyti servitutą, nustačius, kad atsirado galimybė užtikrinti viešpatuojančiojo daiktą naudojimą pagal paskirtį normaliomis sąnaudomis naudojantis tarnaujančiuoju daiktu mažesne apimtimi, yra pagrindas pakeisti servitutą sumažinant jo apimtį, o nustačius, kad atsirado galimybė užtikrinti viešpatuojančiojo daiktą naudojimą pagal paskirtį apskritai nesinaudojant tarnaujančiuoju daiktu, – panaikinti servitutą.
26. Teisėjų kolegija pažymi ir tai, kad viešpatuojančiojo daikto savininkas negali turėti teisėto lūkesčio, jog nustatytas ir viešame registre įregistruotas servitutas išliks nepriklausomai nuo aplinkybių, susijusių su galimybė naudoti pagal paskirtį normaliomis sąnaudomis viešpatuojantįjį daiktą nesinaudojant tarnaujančiuoju daiktu, pasikeitimo. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad servitutas lemia tarnaujančiojo daikto savininko nuosavybės teisės varžymus, o tokie varžymai negali egzistuoti ilgiau, negu jų reikia tiems tikslams, kuriems užtikrinti buvo nustatytas servitutas, pasiekti. Servituto nustatymas sietinas su viešpatuojančiojo daikto naudojimo pagal paskirtį užtikrinimu, todėl būtinybės užtikrinti tokį viešpatuojančiojo daikto naudojimą per tarnaujančiąjį daiktą išnykimas suponuoja galimybę panaikinti nustatytą servitutą. Tolesnis servituto egzistavimas be teisinio pagrindo (nebent būtų savininkų susitarimas) ribotų tarnaujančiojo daikto savininko nuosavybės teisę (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-298-695/2019](#) 31 punktą).
27. Kasaciniame skunde, remiantis aplinkybe, kad servitutas nustatytas administraciniu aktu, jis susijęs su detaliojo plano sprendimais, o pagal Teritorijų planavimo įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą detalijų planų sprendiniai galioja neterminuotai, jeigu tvirtinant detalijų planą nebuvo nustatytas konkretus galiojimo terminas, detalijų planų keitimai rengiami, derinami ir tvirtinami ta pačia tvarka kaip ir detalusis planas, teigiama, kad ieškovė privalėjo inicijuoti detaliojo plano keitimo procesą, buvo būtina atlikti visus teritorijų planavimo įstatyme nustatytus detaliojo plano pakeitimo veiksmus, servitutu nustatyto kelio pločio keitimas galimas tik tuo atveju, jei tai nepažeidžia Kelių įstatyme nustatytų minimalių reikalavimų kelio pločiui. Kadangi ieškovė neinicijavo detaliojo plano keitimo proceso, kreipdamasi į teismą nesilaikė išankstinės ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarkos, jos ieškinys turėjo būti paliktas nenagrinėtas. Teisėjų kolegijos vertinimu, šie kasacinio skundo argumentai yra nepagrįsti.
28. Teisėjų kolegija pažymi, kad servitutas yra viena iš daiktinių teisių. Su servitutu susijusius santykius reguliuojančios normos yra daiktinės teisės, kuri yra civilinės teisės pošakis, instituto normos, t. y. privatinės teisės normos. Privatinės teisės normos ([CK 4.119 straipsnio 2 dalis](#)),

bet ne Kelių įstatyme esančios viešosios teisės normos nustato ir kelio servituto, suteikiančio teisę važiuoti transporto priemonėmis, kelio plotį. Servituto, *inter alia* (be kita ko), kelio servituto pakeitimą, panaikinimą taip pat reglamentuoja privatinės (CK 4.112 straipsnio 5 dalis, 4.130–4.137 straipsniai), bet ne viešosios teisės normos. Tik kai pagal galiojantį teisinį reguliavimą servitutas išimtiniais atvejais (pvz., pagal Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 23 straipsnio 3 dalį administraciniu aktu privačios žemės sklypams nustatomas servitutas, kad būtų galima privažuoti ar prieiti prie kapinių, rekreacinių ir kitų gyventojų bendram naudojimui skirtų teritorijų bei gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų) privačios nuosavybės teise priklausančiam tarnaujančiam daiktui nustatomas administraciniu aktu (Nacionalinės žemės tarnybos vadovo arba jo įgalioto teritorinio padalinio vadovo sprendimu), jis baigiasi CK nustatytais pagrindais institucijai, priėmusiai sprendimą nustatyti servitutą, priėmus sprendimą tokį servitutą panaikinti. Tik tokiais atvejais turėtų būti taikomos su servitutų nustatymu ir jų panaikinimu susijusios viešosios teisės normos. Nagrinėjamoje byloje ginčas kilo dėl servituto, kuris nustatytas siekiant užtikrinti galimybę naudoti pagal paskirtį privatiems asmenims nuosavybės teise priklausančius sklypus.

29. Kasaciniame skunde teigiama, kad dalis servituto nepagrįstai panaikinta suėjus 10 m. senaties terminui, kadangi pagal CK 4.136 straipsnio 2 dalį laikas nuo 2006 m., kai ieškovė pati sudarė kliūtis naudotis servitutu, negali būti įskaitomas į senaties terminą. Teisėjų kolegijos vertinimu, šie kasacinio skundo argumentai yra nepagrįsti.
30. Teisėjų kolegija pažymi, kad CK 4.136 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas reguliavimas, kuriuo nustatyta, kad laikas, kai nebuvo naudojama servituto suteikiamomis teisėmis dėl nenugalimos jėgos ar dėl tarnaujančiojo daikto savininko ar valdytojo trukdymo, į senaties terminą neįskaitomas, nėra savitiksli. Jis skirtas tam, kad būtų užtikrinama servituto turėtojų (nagrinėjamoje byloje – viešpatuojančiųjų daiktų savininkų) galimybė naudoti normaliomis sąnaudomis viešpatuojančiuosius daiktus. Pirmosios instancijos teismas sprendimu CK 4.130 straipsnio 1 dalies 6 punkte ir 4.16 straipsnyje nustatyto pagrindu (suėjus senaties terminui) panaikino servitutą, kuris buvo nustatytas ieškovės sklypo šiaurės vakarų pusėje, bet ne šiaurės rytų pusėje, t. y. šiuo pagrindu panaikino ne tą servituto dalį, kuri buvo nustatyta atsakovų, kaip ieškovės sklypo šiaurės rytų pusėje nustatyto servituto turėtojų, naudai sudarant galimybę jiems naudoti normaliomis sąnaudomis pagal paskirtį nuosavybės teise turimus žemės sklypus. Todėl minėta pirmosios instancijos teismo sprendimo dalimi atsakovų, kaip servituto, nustatyto ieškovės sklypo šiaurės rytų pusėje, turėtojų, teisės apskritai negalėjo būti pažeistos.

Del kitų kasacinio skundo argumentų

31. Kasaciniame skunde teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai neišnaginėjo apeliacinio skundo argumentų dėl proceso teisės normų pažeidimo ir netinkamo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo. Atsakydama į šį kasacinio skundo argumentą teisėjų kolegija pažymi, kad apeliaciniame skunde teigdami, jog pirmosios instancijos teismas padarė procesinių pažeidimų, susijusių su ieškiniu tikslinimu, naujų įrodymų teikimu bei bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimu, atsakovai tik išdėstė savo nuomonę šiais klausimais, tačiau teisškai neargumentavo šios apeliacinio skundo dalies, netgi neteigė, kad ieškovė nesąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir nesąžiningai atliko procesines pareigas, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nevertino šių apeliacinio skundo teiginių.
32. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad, patikrinus skundžiamą apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą teisės taikymo aspektu, pagrindo jį naikinti ar pakeisti kasacinio skundo argumentais nenustatyta (CPK 346 straipsnis 359 straipsnio 3 dalis).

Del bylinėjimosi išlaidų

33. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (CPK 93 straipsnio 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis). Kadangi atsakovų kasacinis skundas nėra tenkinamas, ieškovė R. S. turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Ieškovė prašo priteisti iš atsakovų 1200 Eur išlaidų advokato pagalbai, patirtų rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, atlyginimą ir pateikė šias išlaidas patvirtinančius dokumentus. Ieškovės prašomų priteisti išlaidų dydis neviršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu, 7 ir 8.14 punktuose nurodyto rekomenduojamo priteisti užmokesčio dydžio, todėl šių išlaidų atlyginimas ieškovei priteistinas iš atsakovų lygiomis dalimis.
34. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 24 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 55,57 Eur tokių išlaidų. Šių išlaidų atlyginimas valstybei priteistinas lygiomis dalimis po 27,79 Eur iš atsakovų (CPK 92, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 30 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti ieškovei R. S. (a. k. (duomenys neskelbtini)) iš atsakovų Ž. Z.

(a. k. (duomenys neskelbtini)) ir D. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini)) po 600 (šešis šimtus) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti valstybei iš atsakovų Ž. Z. (a. k. (duomenys neskelbtini)) ir D. Š.

(a. k. (duomenys neskelbtini)) po 27,79 Eur (dvidešimt septynis Eur 79 ct) bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo. Ši valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Andžej Maciejevskis

Sigita Rudėnaitė

Algirdas Taminskas